

שאינו מתכוון לתלוש, והלכה כרבי שמעון שדבר שאינו מתכוון פטור, ולכן התירו לקנח משום כבוד הבריות (כסף משנה שבת ה, ד). ויש שלא גרס 'חייב חטאת' אלא 'חייב' בלבד, והיינו מכת מרדות מדרבנן, שאילו היה אסור מדאורייתא, לא היו מתיירים משום כבוד הבריות [כמבואר ברש"י להלן (ד"ה חייב) שמוותר משום כבוד הבריות] (מגיד משנה שם, בדעת רש"י).

דִּלְמָא נְקִיט מְעִילָא וְשָׂדָא לְתַתָּאי וּמִיחֵיב וְכוּ', שמוא יקח עפר מהגבשושית ויניחה בגומא וישווה החרישה, ויעבור על תולדה של מלאכת חורש (רש"י), שכאשר ראה מקום אחד גבוה ומקום אחר נמוך, עולה בדעתו ליישר את הקרקע [אבל לענין הלכה, החלוקת גבשושית אסורה גם במקום שאין בו גומא כמבואר לעיל (עג, ב)] (הערות הגרי"ש אלישיב), וכיון שקרוב הדבר שיבוא לידי איסור תורה, גזרו גם במקום כבוד הבריות (בית שלמה לר"ש דרימר או"ח קיא, בת' ראשון).

הֵיחָה לֹו גֻמָּא וְטַמְמָה, בְּבֵית חֵיב מְשֻׁם בּוּנָה, בְּשָׂדָה חֵיב מְשֻׁם חוֹרֶשׁ, ולמרות שאיסור השוואת פני הקרקע קיים גם בשדה שלא נחרשה כלל וכן בשדה שכבר נחרשה חרישה שנייה, אבל האיסור להתפנות נאמר רק בשדה שנחרשה חרישה אחת [שזהו 'שדה ניר' כמבואר ברש"י (ד"ה בשדה ניר)], שמצויים בה רגבים וגומות, ויש חשש שיקח רגב ויניחנו בגומא (ביאה"ל ש"ב, ט, ד"ה בשדה, בביאור דברי הפמ"ג).

האי פּרְפִּיקָא שְׂרִי לְטַלְטְלִי, שאין איסור תולש בטלטול עציץ נקוב (רש"י), שגם כשהעציץ באויר הוא ממשיך לניוק מהקרקע (מהר"ם, בביאור תוס' ד"ה והניחו). וכשהזמינו לכך מערב שבת, ולכן אין בו איסור מוקצה (ריטב"א המיוחס לר"ן; שעה"צ שלו, לח, בשם פמ"ג שם א"א טו). ויש סובר, שכיון שהוא עומד להרחה, אין בו איסור מוקצה (ח' הר"ן).

הֵיחָ מוּנָח עַל גְּבֵי קַרְקַע וְהֵנִיחוּ עַל גְּבֵי יְתוּדוֹת מִיחֵיב מְשֻׁם תּוֹלֵשׁ, שממעט כח יניקתו, ואיסורו רק מדרבנן כיון שלא פסקה יניקתו לגמרי [ואיסור תולש הוא תלישת החיבור, ולא מיעוט היניקה], שאילו היה חייב מדאורייתא, לא היה מתיר ריש לקיש לצורך קינוח משום כבוד הבריות (רש"י תוס', וב"י או"ח ש"ב ד"ה צרו, ושלו ד"ה כתב, ודברי יחזקאל ב, א, בביאור דעתם). ויש סובר, שחיובו מדאורייתא (רמב"ם שבת ה, ד), ואילו היתרו של ריש לקיש לקנח הוא בצרור המונח מתחילה על גבי יתדות, שנחשב כתלוש (מגיד משנה שם).

הֵיחָ מוּנָח עַל גְּבֵי יְתוּדוֹת וְהֵנִיחוּ עַל גְּבֵי קַרְקַע חֵיב מְשֻׁם נוֹטֵעַ, מדרבנן, שגם כשהיה מונח על היתדות היה יונק מעט, וכשמעבירו לקרקע רק מגביר את היניקה ואין בכך חיוב של נוטע מדאורייתא (הגהות אשר"י; ב"י או"ח שלו, ח). ויש סוברים, שחייב מדאורייתא, שלהרבות כח יניקה דומה להשקיית זרעים במים האסורה מדאורייתא, ובשונה ממיעוט כח יניקה שאיסורו מדרבנן [לדעת רש"י ה"ל] [מנחת חינוך מוסף השבת, זריעה ג; דברי יחזקאל שם. וראה אגלי טל זורע כב, ב]. ■ להלכה, עציץ אפילו שאינו נקוב, אסור לטילו מעל גבי קרקע ולהניחו על גבי יתדות, וכן להיפך (שו"ע או"ח שלו, ז, וראה ביאה"ל שם).

אֶלְמָא דְּבַר שְׂאִין מְתַבְּנָן אֶסוּר, ואף שאיסור אינו מתכוין הוא רק מדרבנן (דעת רש"י להלן קכא, ב, תוס' לעיל מ"א, ב), אינו נדחה משום כבוד הבריות, לפי ששורש איסורו תלוי בדאורייתא, והוא שבות חמור משאר איסורי דרבנן (רעק"א).

מֵהוּ הִלְעֻלְתֶּם אַחֲרָיו לְגַג, שמוא אסור לטלטל אבנים המוקצים משום טרחה יתירה (רש"י). ויש מפרשים, שהספק אם התירו בבית הכסא הקרוב לביתו, שהרי יכול להעלות האבנים בערב שבת (תוס'). ■ להלכה, לבית הכסא קבוע מותר להכניס אבנים, שאפילו אם ישתירו לו אבנים מליל שבת יוכל לקנח בהם ביום השבת, ובבית הכסא הקרוב לביתו ומיוחד רק עבורו, יש אומרים שאסור לטלטל בשבת כלל, שהיה לו להכין מאתמול (הגהות אשר"י). ויש אומרים שגם באופן זה מותר, ומשום שאדם לא מעלה בדעתו להכין לו אבנים מערב שבת (לבוש, אליה רבה, הובא במשנ"ב ש"ב, ב).

גְּדוּל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת שְׂדוּחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שְׂבַתוֹרָה, שנאמר לענין השבת אבידה 'והתעלמת מהם' (דברים כב, א), ודורשת הגמ' (ברכות יט, ב) ממשמעות הפסוק שלפעמים יש להתעלם, וכגון 'זקן ואינה לפי כבודו', וגם כאן יש להתיר איסור טלטול שאסור מדרבנן שנלמד מ'לא תסור' (רש"י). ויש שפירש, שבמקום כבוד הבריות חכמים לא גזרו גזירתם (רעק"א, שתמה על רש"י שכבוד הבריות דוחה רק ב'שב ואל תעשה', ואילו לטלטול האבנים הוא ב'יום ועשה').

נוֹטֵל אֶדָם קִיסָם מְשַׁלְפִּנֵי לְחֻצוֹת בּוֹ שְׁנָיו, 'משלפני' לאו דוקא, שכן כל המונח לאדם בחצרו מוכן הוא עבורו [והזכיר 'משלפני', משום שלרבנן אסור לטילו אפילו משלפניו] (רש"י ביצה ג, א). ויש סוברים, שלא התיר רבי אליעזר אלא מהמונחים לפניו בבית ולא מהמונחים בחצר (תוס' שם ד"ה ר"ב).

הֶתֵּם אֶדָם קוֹבַע מְקוּם לְסַעוּדָה, והיה לו להכין מאתמול (רש"י). ואם הזמינו חבירו לסעודה בשבת, כיון שלא היה יכול להכין מאתמול, מותר לטלטל קיסם לחצוץ שיניו משום כבוד הבריות, כשאין לו דבר אחר לחצוץ בו בין שיניו, ובמקום שבשר בין השיניים נחשב לגנאי (מג"א ש"ב, ד). ■ וכן הלכה (משנ"ב שם יד).

הֵכָא אֶדָם קוֹבַע מְקוּם לְבֵית הַפֶּסָא, וכיון שאדם לא יודע מראש היכן יתפנה, התיירו משום כבוד הבריות גם אם יש טורח בעלייתם (רש"י). ולדעת הסוברים שהנדון בגמ' הוא לענין בית הכסא הקרוב לביתו שהיה יכול להעלות לשם אבנים מערב שבת [דעת תוס' שהובאה לעיל (ד"ה מהו)], תירוץ הגמ' הוא שלסעודה דרכו של אדם לקבוע לו מקום, ולכן לא התירו לו כשהיה יכול להכין מאתמול, ובשונה מהכנת אבנים לבית הכסא שאין דעתו של אדם על כך כל כך מאתמול, לכן התירו למרות שהיה יכול להכין מאתמול (שפת אמת).

אֶסוּר לְפָנוֹת בְּשָׂדָה נִיר בְּשֶׁבֶת, מֵאֵי טַעְמָא וְכוּ', שהרי אין בכך איסור משום שמזבל בכך את השדה, כיון שהוא בשינוי 'כלאחר יד', וגם אינו מתכוון, ומותר משום כבוד הבריות (חזו"א שביעית יח, ב. וראה ביאה"ל שלו, ג ד"ה או שאר). ■ להלכה, אסור ליפנות בשדה ניר בשבת [ובשדה חבירו אסור אפילו בחול, משום שמקלקל את שדהו] (שו"ע או"ח ש"ב, ט. וראה ביאה"ל שם ד"ה ואם היה).

צָרוּר שְׁעָלוּ בּוֹ עֲשִׁבִים מוֹתֵר לְקַנְחָה בָּהּ, שהלכה כרבי שמעון שדבר שאינו מתכוין מותר (רש"י), ואין זה 'פסיק רישיה' שמודה בו רבי שמעון שאסור, משום שאפשר לקנח בו ללא תלישת עשבים (ב"י ש"ב, ג). ואף שאסור מדרבנן להגביה את הצרור משום שנראה כתולש [כמבואר להלן], התיירו משום כבוד הבריות (ריטב"א).

וְהַתּוֹלֵשׁ מִמֶּנָּה בְּשֶׁבֶת חֵיב חֲטָאת, שתלשם ממקום גידולם, למרות שהם גדלים על צרור ולא בקרקע, (רש"י). ו'חייב חטאת' היינו כשמתכוון לתלוש, שאילו התולש תוך כדי קינוח מותר,